

Een nieuwe dag

Veertig dagen uitzien

Handreiking voor voorgangers,
predikers en liturgiecommissies

Kerkenpakket voor de
Veertigdagentijd en Pasen 2024

KerkPunt

kom verder in kerk-zijn

Een nieuwe dag

Kerkenpakket voor de Veertigdagentijd en
Pasen 2024

Handreiking voor voorgangers, predikers en liturgiecommissies

Tip: Bespaar papier en inkt. Print alleen de pagina's die je nodig hebt.

Colofon

Deze materialen zijn uitsluitend bedoeld voor gebruik in de eigen gemeente.

Copyright 2024 Kerkpunt
Dokter Spanjaardweg 4b | 8025 BT Zwolle
www.kerkpunt.nl

INHOUD

1.	Om te beginnen.....	6
1.1.	Een nieuwe dag.....	6
1.2.	Projectafbeelding.....	7
1.3.	Projectonderdelen.....	7
1.4.	Materiaal voor kinderen:	8
1.5.	Samenhang.....	8
1.6.	Projectlied.....	8
1.7.	Liederen algemeen.....	8
1.8.	Geluidsvoorbeelden:.....	9
1.9.	Opzet van de Handreiking	9
1.10.	Auteurs	10
2.	De dag: Bijbelse symboliek	11
2.1.	Dag.....	11
2.2.	De eerste en de achtste dag.....	11
3.	2025: EEN BIJZONDER JAAR	12
3.1.	Concilie van Nicea.....	12
3.2.	Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel	15
3.3.	Meer informatie.....	16
3.4.	Het credo in de liturgie	17
a.	Credo	17
b.	Vroegste vormen	17
c.	Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel	17
d.	Apostolische Geloofsbelijdenis	18
e.	Liturgische functie.....	19
f.	Het credo als liturgische acte	20
g.	Praktijk	21
3.5.	Paasdatum	22
4.	PREKEN BIJ 'EEN NIEUWE DAG'	24
4.1.	Zondag Invocabit 9 maart: Duivelse dilemma's (Lucas 4:1-13)	25
4.2.	Biddag voor gewas en arbeid 12 maart (Lucas 4:4).....	25
4.3.	Zondag Reminiscere 16 maart: Topervaring (Lucas 9:28-36)	26
4.4.	Zondag Oculi 23 maart: Wordt het nog wat? (Lucas 13:1-9).....	26
4.5.	Zondag Laetare 30 maart: Nieuwe kansen (Lucas 15:11-32).....	27
4.6.	Zondag Judica 6 april: Pluk de dag! (Lucas 20:9-19)	27
4.7.	Palmzondag tot Pinksteren 2025: Orthodoxe paastijd.....	28
4.8.	Palmzondag 13 april: Nu valt de nacht (Johannes 12:1-18)	29

4.9.	Witte Donderdag en Goede Vrijdag 17 en 18 april	30
4.10.	Paaszondag 20 april: Johannes 1:1-17	30
4.11.	Thomaszondag 27 april 2025: Johannes 20:19-31	31
4.12.	Van Pasen naar Pinksteren: Johannes en Handelingen.....	31
5.	Liturgie Algemeen	32
5.1.	Kleur	32
5.2.	Paaskaars.....	32
5.3.	Gebedshouding.....	32
5.4.	En verder	32
6.	verbeelding.....	33
6.1.	Per zondag	33
6.2.	Bij het kindmoment	33
6.3.	Veertigdagenhoek	33
6.4.	Symbolische bloemsierkunst e.a.	34
7.	word wakker (5 maart – aswoensdag).....	35
7.1.	Het eigene van Aswoensdag	35
7.2.	En verder	37
8.	DUIVELSE DILEMMA'S [9 MAART].....	39
8.1.	Het eigene van de eerste zondag in de Veertigdagentijd	39
8.2.	Het begin van de Veertigdagentijd markeren	39
8.3.	En verder	39
8.4.	Aanwijzingen voor liturgie.....	40
8.5.	Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking.....	41
9.	Topervaring [16 maart]	42
9.1.	Het eigene van de tweede zondag in de Veertigdagentijd	42
9.2.	En verder	42
9.3.	Aanwijzingen voor liturgie	43
9.4.	Overwegingen bij preekvoorbereiding en prediking	44
10.	wordt het nog wat? [23 maart]	45
10.1.	Het eigene van de derde zondag in de Veertigdagentijd	45
10.2.	En verder	45
10.3.	Aanwijzingen voor liturgie.....	46
10.4.	Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking.....	47
10.5.	25 maart	47
11.	Nieuwe kansen [30 maart]	49
11.1.	Het eigene van de vierde zondag in de Veertigdagentijd	49
11.2.	En verder	49
11.3.	Aanwijzingen voor liturgie.....	49
11.4.	Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking.....	51

12. Pluk de dag [6 april]	52
12.1. Het eigene van de vijfde zondag in de Veertigdagentijd	52
12.2. En verder	52
12.3. Aanwijzingen voor liturgie	52
12.4. Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking	53
13. Nu valt de nacht [13 april]	54
13.1. Het eigene van de zesde zondag in de Veertigdagentijd	54
13.2. En verder	54
13.3. Aanwijzingen voor liturgie	55
13.4. Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking	56
14. Witte donderdag, goede vrijdag, stille zaterdag	58
14.1. Het eigene van deze drie dagen	58
14.2. Oecumenisch Leesrooster	58
14.3. Liederen	59
14.4. Gedichten	60
14.5. Vespers	61
14.6. Paasnachtviering?	61
14.7. Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking	61
15. Net als de eerste morgen [20 april]	62
15.1. Algemeen	62
15.2. Aanwijzingen voor de liturgie	62
15.3. Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking	65
16. Van Pasen tot Pinksteren	66
16.1. Algemeen	66
16.2. Liederen	66
16.3. Aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking	66
17. Liederen	67
17.1. Liederen bij Een nieuwe dag	67
17.2. Geloofsbelijdenis van Nicea	68
17.3. Liederen met passages uit de geloofsbelijdenis van Nicea	69
18. Termen	70
19. Bijlagen	74
19.1. Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel	74
a. Nicea-Constantinopel in beurtspraak (1)	74
a. <i>Nicea in beurtspraak (2)</i>	75
b. Nicea als gebed	77
c. Zegen met woorden uit Nicea-Constantinopel	78
19.2. Projectlied 'Een nieuwe dag'	79

1. OM TE BEGINNEN

1.1. Een nieuwe dag

Een nieuwe dag... Eigenlijk is dat een weinig spectaculair thema. Het leven hangt van nieuwe dagen aan elkaar. Van 00.00 naar 24.00 uur, aan de hand van de atoomklok. Van zonsopgang tot zonsopgang, of zonsondergang tot aan zonsondergang, beide aan de hand van de gang van de seizoenen. En dat gaat eindeloos door; we tellen niet voor niets in *jaren*.

Een dag duurt 24 uur, daar is niets tegen in te brengen. Maar het zegt ook niet meer dan wat de klok wegtikt.

Een dag bestaat uit de afwisseling van donker en licht. Ook daar is niets tegen in te brengen. Maar dit zegt wél meer dan dat wat je oppervlakkig gezien zou denken. Want juist in die afwisseling wel iets meer te ontdekken. Het doorbreken van het duister was een scheppingswoord:

'In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was woest en doods, duisternis lag over de oervloed, en over het water zweefde Gods geest. God zei: 'Laat er licht zijn,' en er was licht. God zag dat het licht goed was, en Hij scheidde het licht van de duisternis; het licht noemde Hij dag, de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag.'¹

Elk ochtendgloren mag herinneren aan die eerste dag. En die eerste dag kreeg na eeuwenlange herhaling van avond tot morgen en van de eerste tot en met de zevende dag, nog veel meer betekenis:

'Op de eerste dag van de week gingen ze bij het ochtendgloren naar het graf. Twee mannen in stralende gewaden zeiden tegen hen: 'Waarom zoeken jullie de levende bij de doden? Hij is hier niet, Hij is uit de dood opgewekt.'²

Een dag is altijd meer dan een klok die van 1 tot 24 telt, meer ook dan het rondje om de zon dat de planeet aarde maakt. Deze Veertigdagentijd leren we zo naar de dag te kijken. Het is altijd een voortdurende afwisseling van donker en licht. Beide zijn realiteit in het leven van alledag. Maar iedere dag opnieuw doorbreekt het licht de duisternis. De duisternis kan het licht niet in haar macht kan krijgen, onmogelijk, zelfs niet als het tegengestelde ons bij tijd en wijle lijkt te overspoelen. In het Woord dat vanaf het begin bij God is en zélf God is, is licht. En dat Woord werd mens, net als wij. Uit zijn overvloed zijn wij allen met goedheid overstelpt.'³

¹ Genesis 1,1-6

² Lucas 24,1.5-6

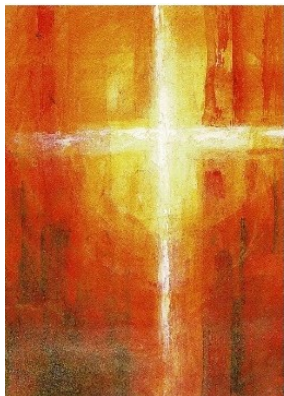
³ Johannes 1,1.4.5.14

Laten we samen deze Veertigdagentijd doorlopen, met de eerste dag van de Schepping voor ogen, met de nieuwe morgen van Pasen in ons hart, met de blik gericht op de nieuwe dag die komen gaat.

1.2. Projectafbeelding

Er zijn twee projectafbeeldingen. Op de voorpagina van het materiaal is op de achtergrond de foto hiernaast te zien. De zon verlicht, overstraalt en kleurt de wereld. Een kind vliegt. In die vlieger en het vliegeren zelf gaan vrijheid en verbondenheid onlosmakelijk samen. De levenslust spat er vanaf. Tegelijk toont de foto overgave aan de schoonheid van het leven, de stralen van de zon, Gods goede aarde.

De tweede afbeelding, die o.a. bij de vespers wordt gebruikt, is een schilderij van Bernadette Höcker, met als titel *Licht der Hoffnung – Licht van de hoop* (Klosterverlag Maria Laach).

In het schilderij zijn kleuren te zien: diepdonkere maar ook stralend lichte. Het licht – het kruis met daarachter de zon – overstraalt het donker. Dat alles tegen de achtergrond van het oranje-rozerode licht dat door de zon wordt bewerkt. Het is een beeld om lang naar te kijken, kleur en vorm op je in te laten werken, en te ontdekken wat het bij je oproept.

1.3. Projectonderdelen

Het kerkenpakket bestaat uit verschillende onderdelen:

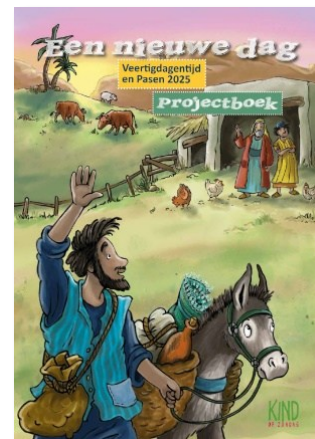
- **Bijbelleesrooster voor alledag** (van Aswoensdag tot met de Paasweek): steeds een Bijbellezing met daarbij een korte overweging;
- **Podcast** *Veertig dagen hier en nu* (van Aswoensdag tot en met Pasen);
- **Vespers voor de Stille Week**: zes uitgewerkte vespers (die ook aangepast kunnen worden aan de eigen context).
- **Handreiking** voor voorgangers, predikers en liturgiecommissies; met suggesties, ideeën voor liturgie, en aanwijzingen voor preekvoorbereiding en prediking.
- **Materiaal voor tieners**: drie uitgewerkte programma's:
 - Omgaan met verleidingen (bij week 1 *Duivelse dilemma's*)
 - Topervaring (week 2 of later)
 - Het lijden van Jezus (Stille Week)
- **Kringen**: drie uitgewerkte programma's:

- Duivelse dilemma's (week 1)
- Topervaring (week 2 of later)
- Pasen: een nieuwe dag (na Pasen)

1.4. Materiaal voor kinderen:

Hiervoor verwijzen we naar het materiaal van Kind op Zondag. Het overkoepelende thema van het kerkenpakket en het materiaal van Kind op Zondag is gelijk. De weekthema's kunnen verschillen maar gaan beide uit van dezelfde evangelielezing van de zondagen.

Kind op Zondag werkt voor het kindmoment met een project en de figuur van 'Wakkere Wandelaar'. Deze persoon komt elke zondag in pyjama de kerk in en vertelt dat het begin van de dag misschien wel het mooiste deel van de dag is, want er kan nog van alles gebeuren. De Wakkere Wandelaar vertelt vervolgens over de lezing, en bekijkt met hen het projectboek.

Zie voor uitgebreide informatie en bestellen: [Veertigdagentijd - Kind op zondag](#).

1.5. Samenhang

De verschillende onderdelen van het kerkenpakket zijn allemaal op elkaar afgestemd, zonder dat ze elkaar overlappen. Samen vormen ze een *kerkenpakket* waarmee je als gemeente op allerlei manieren aan de slag kunt: persoonlijk, met huisgenoten, met de kring of groep, zondags in de kerk, in kleine vieringen in de Stille Week of nog weer anders.

1.6. Projectlied

Bij het project van Kind op Zondag is ook een projectlied gemaakt, met als titel 'Een nieuwe dag'. De tekst is geschreven bij een bekend ochtendlied, 'Ontwaak, o mens, de dag breekt aan' (Engelse melodie: MELCOMBE. De tekst is te vinden hoofdstuk 19, paragraaf 19.2.

In deze Handreiking wordt bij elk van de zondagen aangegeven om welke coupletten het gaat.

1.7. Liederen algemeen

Bij elk van de zondagen worden suggesties voor liederen gedaan. Dat geldt op twee manieren. Allereerst de concrete genoemde liederen. Maar de inhoud van een lied kan je ook op een eigen idee brengen. Realiseer je daarbij wel dat er met het project een heel traject wordt doorlopen, en dat elk lied ook moet aansluiten bij de fase binnen het grotere geheel.

2. DE DAG: BIJBELSE SYMBOLIEK

2.1. Dag

Voor ons westerlingen is het vanzelfsprekend dat na elke nacht de zon weer opkomt en een nieuwe dag begint. Bovendien vervaagt in onze wereld het onderscheid tussen dag en nacht steeds meer. Daarin verschillen we behoorlijk van de bijbelse mens, voor hen was het onderscheid tussen licht en donker elementair voor denken, leven, geloven en werken. Om de omgang licht en donker en daarmee ook met de *dag* in de Bijbel te kunnen bevatten - en ook oog te krijgen voor de diepere en/of symbolische betekenis ervan - is het nodig om verder te kijken dan ons eigen westerse en 21ste-eeuwse denken. In het kader van dit project is dat zeker belangrijk!

Daarvoor verwijzen we naar: [Dag | Redactie | Theologie.nl](#) (dit artikel verscheen eerder in de uitgave *symbolen in de bijbel: woorden en hun betekenis*, van C. den Heyer en P. Schelling).

2.2. De eerste en de achtste dag

De zondag is de eerste dag van de week. De aanduiding 'de eerste dag' gaat verder dan alleen het benoemen van de eerste van een reeks van zeven dagen. In de Bijbel is de uitdrukking altijd verbonden met de eerste Scheppingsdag en de Opstandingdag.

Er wordt ook wel gesproken over 'de achtste dag'. Dat is – natuurlijk – gewoon weer een zondag en dus opnieuw een 'eerste dag'. Waarom dan toch 'achtste'?

Zie daarvoor: [De achtste dag: volheid der dagen | Henk Schoon | Theologie.nl](#)

Overigens: het ritme van maanden en jaren wordt kosmologisch aangereikt. Dat geldt echter niet voor het ritme van weken!

3. 2025: EEN BIJZONDER JAAR

Waarom is 2025 een bijzonder jaar?

1. Als eerste: het is in 2025 precies 1700 jaar geleden dat in Nicea het oecumenische concilie werd gehouden waar de basis werd gelegd van een van de geloofsbelijdenissen die door de meeste kerken ter wereld wordt gevolgd.
2. Als tweede: 2025 is een jaar waarin het Paasfeest voor de kerken van het Westen en die van het Oosten samenvalt.

In het project *Een nieuwe dag* komen beide aspecten terug:

1. In het Bijbelleesrooster van alledag speelt de Geloofsbelijdenis van Nicea aan rol (en daarmee ook in de rest van het project).
2. Verder leidde het gedenkjaar 2025 er samen met de gelijke paasdatum van de westerse en de oosterse kerk ertoe dat in het Oecumenisch Leesrooster van Palmzondag tot en met Pinksteren het orthodoxe leesrooster wordt gevolgd.

Concilie Een vergadering van christelijke leiders en of ambtsdragers. Het woord is afgeleid van het Latijnse woord *concilium*, samenkomst of vergadering (in het Grieks *synodos*). Aanvankelijk werd *concilie* alleen gebruikt voor de zeven oecumenische concilies die in de jaren 325 tot 787 werden gehouden, en ook voor vergelijkbare regionale kerkelijke bijeenkomsten.

Van veel later datum zijn de twee *Vaticaanse Concilies* (1869-1870 en 1962-1965). Hier wordt de term gebruikt voor bijeenkomsten van *rooms-katholieke* bisschoppen.

3.1. Concilie van Nicea

In 2025 is het 1700 jaar geleden dat het Concilie van Nicea plaatsvond. Het was de eerste van wat later tot een reeks van zeven oecumenische concilies zou uitgroeien.

In Nicea stonden allerlei zaken op de agenda. Een van de belangrijkste onderwerpen was de kwestie van het Arianisme. Rond het jaar 320 ontstond in Alexandrië – toentertijd een wereldstad - een conflict rond de vraag of en zo ja hoe Jezus Gods Zoon was. Over het hoe en wat van Jezus' god- en menszijn was er geen eenduidig beeld. Nu was er presbyter Arius die betoogde dat de Zoon de mindere was van de Vader; hij was door de Vader geschapen en als schepsel was hij dus niet gelijk aan de Vader. De bisschop van Alexandrië, Alexander, bestreed die visie. Beide opvattingen kregen hun volgelingen. De (geo)politieke

en maatschappelijk onrust die daarvan het gevolg was, werd voor keizer Constantijn een van de redenen voor het bijeenroepen van een concilie. Een *oecumenisch* concilie, want de gehele christelijke kerk van dat moment werd bij elkaar geroepen, vertegenwoordigers dus van de christelijke geloofsgemeenschappen uit alle windstreken (Grieks: *oikoumenè*). Op zich was een samenkomst van bisschoppen om van bepaalde zaken te regelen of te bespreken niet onbekend; maar tot dan toe ging het om regionale bijeenkomsten en besluiten. Nu ging het voor het eerst om een *oecumenisch* samenkomen. Het is bekend dat er in ieder geval 250 bisschoppen aanwezig waren, en dat elk van hen ook enkele assistenten mee mocht nemen.⁴

Onder de aanwezigen waren personen die ook nu nog bekend zijn. Een van de assistenten was Athanasius (295-373). Hij was theologisch adviseur en secretaris van de bisschop van Alexandrië en zou zich ontpoppen als de grootste theologische tegenstander van Arius.

Een van de bisschoppen was Nikolaus van Myra (eeuwen later geëvolueerd in Sinterklaas). Rond zijn aanwezigheid ontstond in later tijden het verhaal dat hij in vuur van de discussies op een bepaald moment Arius een kaakslag toediende.

Als straf werden hem de tekenen van het bisschopsambt afgenomen en vervolgens werd hij in de cel gezet. Toen hij echter duidelijk maakte dat hij uit liefde voor Jezus had gehandeld, werd hij door goddelijk ingrijpen weer vrijgelaten. Op de afbeelding is de oorveeg afgebeeld (fresco in het Sumelaklooster nabij het Turkse Trabzon).

Het concilie wees uiteindelijk de overtuigingen van Arius en zijn volgelingen af. Dat leidde tot de *geloofsbelijdenis van Nicea*. Een volgend concilie, gehouden in Constantinopel in 381, breidde de tekst van dit credo nog iets uit en daarmee was de *geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel* een feit. Het is een van de zogenaamde *oecumenische geloofsbelijdenissen* (oecumenisch in de oorspronkelijke betekenis, maar inmiddels ondanks kerkscheuringen en afsplitsingen ook in de zin waarin het woord nu vooral klinkt, want de meeste kerkgenootschappen, waar ook ter wereld, delen deze credo's).

De kerninhoud van de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel werd dus 1700 jaar geleden gelegd op het eerste oecumenische concilie. Dit concilie vond plaats slechts 12 jaar na Constantijns tolerantie-edict, het besluit waardoor de kerk niet langer bang hoefde te zijn voor vervolgingen. De deelnemers van het

⁴ Zie voor de lijst van deelnemers: [Lijst der Teilnehmer des Konzils von Nicäa – Wikipedia](#). Ook al waren de deelnemers uit alle windstreken afkomstig, de meesten kwamen uit de Byzantijnse streken, want daar speelde de discussie rond de godheid van Christus het meest (en in een deel van Spanje, namelijk onder Byzantijnse invloed).

concilie hadden niet alleen de tijd voor 313 nog meegemaakt, er waren er ook die die lichamelijk en dus zichtbaar door de vervolgingen getekend waren (blind, geamputeerd). Op het Concilie van Nicea was de *lijdende kerk* aanwezig. En daarmee ook Christus '*die geleden heeft*'.⁵

De tekst die in Nicea werd vastgesteld luidt⁶:

Wij geloven in één God, de almachtige Vader, schepper van alle zichtbare en
onzichtbare dingen,
en in één Heer Jezus Christus, de Zoon van God, als eniggeborene uit de Vader
geboren,
dat wil zeggen uit het wezen van de Vader,
God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God,
geboren niet gemaakt,
van hetzelfde wezen als de Vader,
door wie alles is ontstaan, zowel in de hemel als op aarde,
die om ons mensen en om onze redding is neergedaald en vlees is geworden,
mens is geworden,
die geleden heeft en op de derde dag is opgestaan,
die is opgevaren ten hemel,
die zal wederkomen om te oordelen de levenden en de doden,
en in de Heilige Geest.

Daar werden enkele anathema's aan toegevoegd:

Maar zij die zeggen:
Er was een tijd dat Hij er niet was,
en voordat Hij werd geboren was Hij er niet,
en dat Hij uit het niets is ontstaan,
of zij die beweren dat de Zoon van God uit een andere substantie is,
of aan verandering of ontwikkeling onderhevig is,
diegenen veroordeelt de algemene en apostolische kerk.

Op het oecumenisch concilie van Constantinopel in 381, dus 56 jaar later, werd de tekst uitgebreid, vooral de passage over de Heilige Geest. Zo werd een duidelijke leer rond de Triniteit geformuleerd: ook de Geest is God, de derde goddelijke persoon naast de Vader en de Zoon.

⁵ Op de WTH Conferentie Nicea 2025 'Geleefde spiritualiteit, christelijke geloofspraktijken en het Concilie van Nicea', 9-10 januari '25, sprak Jennifer Strawbridge van de Universiteit van Oxford (New Testament Studies) over *Embodiment Matters. The Contested Presence of the Disabled at the Council of Nicea*.

⁶ Vertaling: [Lucepedia - Digitale theologische encyclopedie](#)

3.2. Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel⁷

De geloofsbelijdenis van Nicea is een breed gedragen en oecumenische belijdenis. Al is hij onder protestanten minder geliefd, hij is wel altijd erkend en dat geldt ook voor de Oosters-Orthodoxe kerken. Daar is dit zelfs de belijdenis bij uitstek die, net als in de Rooms-Katholieke Kerk een vaste plek heeft in de zondagse liturgie. Juist dat liturgische gebruik maakt dat deze belijdenis meer dan welke ook talloze keren op muziek is gezet, van het vroege begin en het gregoriaans tot in onze tijd toe.

De naam 'Geloofsbelijdenis van Nicea' is verwarrend want het is niet de eigenlijke tekst van het concilie van Nicea uit 325 na Christus. Die tekst lijkt hier wel sterk op maar is net anders. Deze bekende tekst werd op het concilie van Constantinopel vastgelegd in 381. Veel kerken noemen dit dan ook het credo van Nicea-Constantinopel.

Toch is de naam Nicea niet gek omdat de tekst inhoudelijk duidelijk weerslag is van een dogmatische strijd die juist op dat concilie werd beslecht. Dat is ook waarom de NGK de traditionele benaming handhaafde. Het ging hier over de vraag naar de verhouding tussen Jezus' twee naturen, met name naar aanleiding van de leer van Arius op dit punt (zie boven). De lange paragraaf over wie Christus is – 'een van wezen met de Vader' (*homoousios*) en tegelijk ook echt mens - moet uit die discussie worden begrepen. De woorden die aan het *homoousios* vooraf gaan benadrukken dat: '... God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God, geboren niet gemaakt'. Tegelijk is Jezus ook mens, zegt de tekst: 'die om ons mensen en om onze redding is neergedaald en vlees is geworden, mens is geworden'.

Ook de godheid van de heilige Geest komt, zij wat meer impliciet, naar voren (niet in het eerste oecumenisch concilie, te Nicea, wel in het tweede, te Constantinopel). Opvallend is verder dat twee keer naar de Bijbel wordt verwezen als 'de Schriften' en 'de profeten'.

De geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel speelde een rol bij het uiteengaan van de kerk van Oosten en die van het Westen. In de loop van de tijd was er namelijk bij het spreken over de Geest een extra woordje toegevoegd: *filioque*. Dat gaf aan dat de Geest van de Vader en van de Zoon uitgaat. De toevoeging is voor het eerst te vinden in 589, op de Derde Synode van Toledo (Spanje). De toevoeging raakte een eeuw of twee later bekend aan het hof van Karel de Grote en vervolgens werd het in 809 verplicht voor de gehele kerk. Omdat de toenmalige paus het daar niet mee eens was, duurde het nog weer een paar eeuwen voor het *filioque* inderdaad een verplichting werd.

⁷ Voor deze passage is o.a. met toestemming gebruik gemaakt van een tekst: Dr. J.M. (Marinus) de Jong, universitair hoofddocent Theologische Universiteit Utrecht.

Het filioque had van lieverlee ook bekendheid gekregen in de kerk van het Oosten. De kerken van West en Oost groeiden echter steeds verder uit elkaar, samenhangend met de algemeen politiek-maatschappelijke ontwikkelingen. De kerk van het Oosten wilde ook vasthouden aan een uitspraak van een van de oecumenische concilies dat aan het Credo van Nicea-Constantinopel niets meer veranderd mocht worden. Bovendien erkende de kerk van het Oosten niet het primaat van de bisschop van Rome, c.q. de paus én ze vonden de toevoeging op zich niet per se verkeerd, maar wel onnodig. In 1054 leidde dit alles tot het grote schisma tussen beide kerken. Vandaag de dag zetten verschillende protestantse kerken het 'en van de Zoon' tussen haakjes of laten het weg.

Tekst

Het credo van Nicea-Constantinopel kent een ik-versie en een wij-versie. De tekstuele verschillen hebben te maken met de keuze van de bron voor de vertaling: wordt de Griekse tekst uit 381 als uitgangspunt genomen, of de Latijnse tekst uit 381, of de latere Westerse, Latijnse redactie met het 'filioque' (de versie die veel later tot stand kwam). De rooms-katholieke versie gebruikt consequent deze laatste bron, protestantse edities wisselen af. Zo begint de rooms-katholieke versie met 'ik geloof' in plaats van 'wij geloven.' De Oosters-orthodoxe versie heeft dat ook. De vertaling 'Maker' die de PKN kiest is correcter dan het traditionele 'Schepper'. Het 'God uit God' ontbreekt in sommige versies (PKN), net als in het Griekse origineel. Het 'onder Pontius Pilatus' kan gelezen worden bij geleden, in plaats van bij 'gekruisigd.'

Net als bij het Apostolicum vertaalden protestanten liever 'algemeen' dan 'katholiek', hoewel er de laatste jaren meer oog komt voor de eigenlijke betekenis van *katholiek*. Verder kiezen protestanten hier vanouds om het woordje 'in' niet te gebruiken bij de kerk.

3.3. Meer informatie

Over het Concilie van Nicea uit 325 en het credo:

- [Lucepedia - Digitale theologische encyclopedie](#)
- [First Council of Nicaea - Wikipedia](#)
- [De geloofsbelijdenis van Nicea: een weerbarstige tekst - Platform Oosters Christendom](#)
- *Wij geloven. Rooms-katholiek en protestant één geloof.* De geloofsbelijdenis van Nicea/Constantinopel uitgelegd door Bram van der Beek en Herwi Rikhof, KokBoekencentrum, Utrecht 2de druk 2020.
- [Zeventien eeuwen Concilie van Nicea. Samen beraden, samen geloven, samen vieren door Peter Nissen – Katholieke Vereniging voor Oecumene](#)

Activiteiten rond 1700 Nicea:

- [Activiteiten rond Nicea 2025 – Raad van Kerken in Nederland](#)

4. PREKEN BIJ 'EEN NIEUWE DAG'

Dit project verbindt de symboliek van de dag (van het doorbrekende licht) en de Geloofsbelijdenis van Nicea ('God uit God', 'licht uit licht') met het ritme van de veertigdaagse voorbereidingstijd voor Pasen.

Eerst iets over dat ritme. Een periode van 40 dagen waarin je samen iets wilt bereiken als gemeente vraagt om een geleding. De historisch gegroeide opzet van de Veertigdagentijd voorziet daarin.

- De eerste twee weken kijken we naar Jezus in zijn goddelijke luister. Op twee heel verschillende manieren. Eerst in de woestijn en daarna, op weg naar Golgota, op de berg van de verheerlijking.
- Op de derde zondag komt er een tegengeluid, deze keer met de gelijkenis van de vijgenboom, (thema: 'Wordt het nog wat?').
- De vierde zondag richt juist sterk de blik op Pasen en wordt ook wel Klein Pasen genoemd. De vreugde staat centraal, deze keer in de gelijkenis van de verloren zoon.
- In de laatste twee weken voor Pasen wordt het traject intensiever en komen we dichterbij Jezus en zijn lijden. Daarbij is de zesde zondag, de Palmzondag, tegelijk een feestelijk moment rond Jezus' intocht én het begin van de Stille of Goede Week. Met de drie dagen van Pasen (de avond van Witte Donderdag tot en met de Paasnachtviering) begint de Paastijd die doorloopt tot Pinksteren.

Het Oecumenisch leesrooster heeft voor het C-jaar (Lucasjaar) perikopen gekozen die verrassend mooi aansluiten bij de aandacht voor de Geloofsbelijdenis van Nicea en de aandacht voor de verhouding tussen God de Vader en God de Zoon. De verzoeking in de woestijn volgt direct op de hemelse woorden van de Vader bij de doop (3: 22). In de verzoeking zelf wordt Jezus meer dan eens uitgedaagd op het punt van het Zoon van God zijn. Op de berg van de verheerlijking klinkt de stem van de Vader opnieuw (9: 35). In de gelijkenis van de vijgenboom ontmoeten we de eigenaar en de wijngaardenier (13: 6-9). Vader en Zoon? In de gelijkenis van de verloren zoon ontmoeten we opnieuw een vader (15: 11-32). Is het de Vader of de Zoon? In de gelijkenis van de onrechtvaardige pachters (20: 9-19) confronteert Jezus de joodse leiders met hun houding tegenover Hem, de Zoon van de eigenaar.

Vanaf de zesde zondag maken we dit jaar de overstap naar het oosters-orthodoxe leesrooster, wat vrijwel steeds het evangelie van Johannes volgt. Daarover meer verderop tussen de vijfde en de zesde zondag (paragraaf 4.7, pagina 31).

Over de betekenis van de (nieuwe) dag lees je meer in hoofdstuk 2 en over de Geloofsbelijdenis van Nicea in hoofdstuk 3.

Alles bij elkaar is het veel. Maar je hoeft niet alles in de preek uit te leggen. Je kunt de hoorders impliciet meenemen door liedkeus en door taalgebruik. En ook wat expliciet uitgelegd moet worden hoeft niet altijd een plaats te krijgen in de preek. Het wonder dat we na de nacht weer een nieuwe dag gekregen hebben kan verwoord worden in een openingswoord of in het gebed. Het leven in de tijd wordt concreet als je over de dag spreekt en over de dagen die volgen. De goddelijke luister van Christus (Nicea) wordt ook verwoord in liederen en gebeden. Bedenk wel dat de Veertigdagentijd een tijd van versobering is. En ontdek dat de glorie van Christus juist in de soberheid krachtig kan binnenkomen.

4.1. Zondag Invocabit 9 maart: Duivelse dilemma's (Lucas 4:1-13)

Een deel van de hoorders is op afgelopen woensdag al begonnen met de podcasts en het leesrooster. In de eerste dagen wordt de toon gezet voor de hele periode. Het weekthema is 'Word wakker'.

De eerste volle week neemt ons mee naar Jezus' begin: de verzoeking in de woestijn. Het gaat over 'duivelse dilemma's'. Dilemma's zoals je hoorders er elke dag voor staan. Bij het stellen van prioriteiten, bij het toegeven aan je behoefte aan brood, macht, succes en nog veel meer. De lezing over de verzoeking in woestijn laat het duivelse in deze dilemma's ontdekken.

Het is niet moeilijk om in deze geschiedenis de goddelijke glorie van Jezus te zien. Ze is direct verbonden met de doop van Jezus, de hemelse stem en de toerusting met de Heilige Geest.

Ook zie je hier duidelijk hoe de goddelijke Zoon één met ons wordt (Nicea: 'Ter wille van ons mensen en van ons behoud...'). Je kunt hier een passage in de preek aan wijden, maar je kunt dit ook overbrengen door woordkeus en voordracht.

In de podcasts en het rooster voor thuis wordt op vrijdag de gelijkenis van het zaad in de akker (Lucas 8: 4-15) gelezen. Opmerkelijk dat hier de satan ook weer in beeld komt, nu als verleidende kracht in het leven van Jezus' hoorders. Ook worden verzoeken benoemd, zoals rijkdom en genoegens, maar ook de zorgen van het leven.

Wie op woensdag een biddagdienst houdt kan focussen op de tweede of derde verzoeking en de eerste (brood) laten liggen voor de biddag.

4.2. Biddag voor gewas en arbeid 12 maart (Lucas 4:4)

Op biddag gaan de podcast en het leesrooster over de eerste verzoeking. Jezus' woord 'Er staat geschreven: "de mens leeft niet van brood alleen" ' leent zich bijzonder als uitgangspunt voor een preek of overdenking op biddag. De verzoeking kan in het bredere kader van Deuteronomium 8 worden geplaatst. Ook is het mogelijk het duivelse dilemma verder uit te werken. Alles wat hiervoor gezegd is over Lucas 4: 1-13 geldt ook voor een preek over vers 4.

4.3. Zondag Reminiscere 16 maart: Topervaring (Lucas 9:28-36)

De tweede zondag van de Veertigdagentijd is die van de topervaring op de berg van de verheerlijking. Het is een uitdaging om na alles wat vorige week al gezegd is over Jezus' glorie de hoorders deze week opnieuw te verrassen. De tekst is indrukwekkend. Maar het valt niet altijd mee om de woorden te vinden die overbrengen wat de tekst zegt. Het helpt als je de tekst opnieuw vol verwondering leest. Neem er veel tijd voor die lezend binnen te laten komen en biddend met de Heer te verwerken. Daarbij kunnen de 'topervaringen' van Mozes (Exodus 33-34) en Elia (1 Koningen 19) de verwondering nog versterken.

Merk op dat Jezus' aankondiging van zijn lijden belangrijk is in de context (9: 22) en in de tekst (9: 31). Ter wille van ons, mensen (Nicea).

In de podcasts en het rooster thuis krijgt de verwerking van Petrus (2 Petrus 1: 16 e.v.) aandacht en de ervaring die Johannes later met de verhoogde Christus heeft (Openbaring 1: 9-20).

2 Korintiërs 3: 18 kan de topervaring van Jezus dichterbij de hoorders en hun dagen brengen.

In het leesrooster voor thuis staat deze zondag: 'Neem vandaag de tijd om er over na te denken, niet wat dit voor jou betekent, maar wat het voor Hem betekent'. Misschien ook een goede overweging voor de preekvoorbereiding en de preekverwerking door de hoorders. Wat betekent dit voor de dagen van deze week?

4.4. Zondag Oculi 23 maart: Wordt het nog wat? (Lucas 13:1-9)

Tussen de hooggestemde start van de Veertigdagentijd, twee zondagen lang volgehouden, en de vierde zondag die in het teken van de naderende vreugde van Pasen staat (Laetare), heeft de derde zondag een heel andere toonzetting. De toon van de afgelopen weken is geen zes weken vol te houden. Niet voor de prediker (je kunt niet elke week een toontje hoger preken), niet voor de hoorders (het blijft niet verrassen) en ook niet in de praktijk van elke dag. Die is veel weerbarstiger en na twee weken wordt dat voelbaar.

We maken de overstap naar een ander soort genre binnen het evangelie van Lucas. De komende drie weken luisteren we naar gelijkenissen. De eerste past uitstekend na de hooggestemde start: de gelijkenis van de vijgenboom (Lucas 13: 6-9).

Verzuchtend is de weektitel van deze week 'Wordt het nog wat?' Neem bij de preekvoorbereiding de tijd om je die verzuchting eigen te maken.

Ontdek in de korte gelijkenis de opmerkelijke details. Leg de gelijkenis naast de kennis over de landbouwpraktijk in de wereld van toen. Wat zegt dit alles over de onderwerpen die de belijdenis Nicea benoemt: Christus' goddelijke grootheid én zijn nederdaling?

5. LITURGIE ALGEMEEN

5.1. Kleur

De liturgische kleur van de Veertigdagentijd is paars. Op de vierde zondag, *Laetare – Verheug u*, is de kleur roze. Pasen is wit (of goud) en dat blijft gedurende de hele Paastijd zo tot op Pinksteren de kleur rood wordt, de kleur van de Geest.

5.2. Paaskaars

In de paasnacht (of op de paasmorgen) wordt de nieuwe paaskaars ontstoken.

Als er gebruikt wordt gemaakt van andere kaarsen (op de tafel, bij de leenaar): deze worden aan het eind van de viering op Witte Donderdag gedoofd. Pas in de paasnacht wordt het licht weer ontstoken, namelijk de nieuwe Paaskaars.

Zie voor lichtsymboliek rond Pasen verder de Notitie *Lichtsymboliek rond Pasen*. [Bestellen](#).

5.3. Gebedshouding

Doorgaans is er sprake van een en dezelfde gebedshouding: handen gevouwen en ogen dicht. Voor het overige blijft iedereen zitten.

Een van de besluiten van het Concilie van Nicea kan een goede aanleiding zijn om daar eens over na te denken. *Knielend bidden* is een oeroude gewoonte die terug gaat op het vroegste begin. Eén van de besluiten van Nicea ging over dat knielend bidden. Beter gezegd: over knielen tijdens het gebed op zondag. Dát vonden de conciliedeelnemers ongepast: op de dag van de verrijzenis horen wij niet te knielen. Het concilie verordende dat overal de praktijk gevolgd moest worden om op de dag des Heren onze gebeden staande aan de Heer voor te leggen.

Blijven zitten tijdens het gebed op zondag, de dag van de Heer, de dag van de Opstanding? Ga er voortaan bij staan!

5.4. En verder

- Voor schriftlezingen en preek: hoofdstuk 4. En verder bij de afzonderlijke zondagen
- Voor liederen: hoofdstuk 17. En verder bij de afzonderlijke zondagen
- Voor de geloofsbelijdenis: hoofdstuk 3 paragraaf 3.4
- Voor verbeelding: hoofdstuk 6.

6. VERBEELDING

6.1. Per zondag

Bij de zondagen wordt steeds een suggestie gedaan voor een afbeelding. Het gaat om de afbeeldingen die ook in het bijbelleesrooster worden gebruikt. In deze Handreiking wordt per zondag verteld waarom juist voor deze afbeelding is gekozen.

De links van de afbeeldingen (zie ook de Verantwoording achter in het Bijbelleesrooster voor alledag):

Afbeeldingen

- Week 0: Robin Faulkner, *Blaas de trompet*
 - [\(Blast the Shofar Painting by Robin Faulkner - Pixels\)](#)
- Week 1: Briton Rivière, *De verzoeking in de woestijn*.
 - [File:Briton Rivière - The Temptation in the Wilderness.jpg - Wikimedia Commons](#)
- Week 2: Project Jesus Mafa, *Verheerlijk op de berg*.
 - [View Image: Transfiguration](#)
- Week 3: James Tissot, *De onvruchtbare vijgenboom*.
 - [The Barren Fig Tree, Illustration for The Life of Christ](#)
- Week 4: Bartolomé Esteban Murillo, *De terugkomst van de verloren zoon* (detail)
 - [Bartolomé Esteban Murillo - The Return of the Prodigal Son](#)
- Week 5: James B. Tenants, *De slechte huurders*.
 - [The Wicked Tenants](#)
- Week 6: Oleksandr Antonyuk, *Nederige Messias*
 - [Global Christian Worship - Palm Sunday art from Ukraine.](#)
- Week 7: Rembrandt van Rijn, *Christus verschijnt als tuinman aan Maria van Magdala*.
 - [Rembrandt - Christ as Gardener Appearing to the Magdalene](#)

6.2. Bij het kindmoment

Bij het materiaal van Kind op Zondag wordt gewerkt met een groot afbeeldingenboek. En verder met de figuur van de Wakkere Wandelaar. Zie verder paragraaf 1.4.

6.3. Veertigdagenhoek

Maak in de kerkzaal, of in de hal van de kerk, een veertigdagenhoek. Het is gelijk een plek is waar mensen even mogen 'stil vallen', of het nu op zondag is of door de week, of het nu gemeenteleden zijn of bezoekers.

Kleur bijvoorbeeld een groot paneel (hout, karton, schilderpaneel van donker naar licht. Dat kan zwart-wit zijn, maar in het kader van het thema *Een nieuwe dag* is het mooier als er met de kleuren van de zonsopgang wordt gewerkt: van heel zacht roze/oranje/rood naar stralend helder. Gebruik voor het kleuren verf, gekleurd papier, vliegerpapier, stof of nog weer iets anders.

7. WORD WAKKER (5 MAART – ASWOENSDAG)

7.1. Het eigene van Aswoensdag

- De Veertigdagentijd begint met Aswoensdag*, en dat is gelijk het begin van de vastentijd.
 - Of vraag de Notitie *Vasten in de Veertigdagentijd* aan.⁹
- **Het begin van de Veertigdagentijd markeren**
 Of het nu op Aswoensdag is, of op de eerste zondag van de Veertigdagentijd, het is belangrijk om het begin van de Veertigdagentijd duidelijk te markeren. Als gemeenschap gaan we een gezamenlijk traject in. In het persoonlijk leven én in het leven van de kerkelijke gemeenschap is dit een wezenlijk traject. Daarom mag het beginpunt, de start duidelijk zijn. Dat kan zoals het vanouds gaat: met het opleggen van een askruisje. Maar ook kan het door samen stil te staan bij het nú van dit begin. Bijvoorbeeld door aandacht te geven aan vragen als deze: Hoe zit je, hoe zitten wij er op dit moment bij? Wat speelt er in onze levens, in onze gemeenschap, in de wereld? Wat doet dit met ons? Zoals je nu bent, zo ga je onderweg. Natuurlijk sluit je daarbij aan bij het thema Een nieuwe dag. De inleiding (hoofdstuk 1) geeft daar input voor. Zal de komende weken ook speciale aandacht zijn voor de Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel, dan kan dat ook nu genoemd worden; we gaan samen met de kerk van altijd en overal deze Veertigdagentijd in, en het met regelmaat terugkomen op dit credo helpt om dat te (leren) beseffen.
- **Askruisje** Aswoensdag heet zo vanwege het askruisje dat gelovigen op het voorhoofd getekend krijgen in een speciale Aswoensdagviering. De laatste jaren is de belangstelling voor het askruisje ook in gereformeerde kringen groeiende, als markering van het begin van de Veertigdagentijd.
- **De as van Aswoensdag**
 Als je in zak en as zit, ben je niet echt vrolijk. De uitdrukking 'in zak en as' gaat terug op oeroude gewoonten: kleren worden gescheurd, je gooit stof (as) over het hoofd. Niet zozeer omdat je in de put zit, maar vooral omdat er sprake is van rouw, en van het besef dat er op een of andere manier boete moet worden gedaan. De uitdrukking gaat terug op de Bijbel; zie bijvoorbeeld in Esther 4,1.3 en Matteüs 11,21.
 Ook de as van Aswoensdag gaat over rouw en boete. Niet als doel in zichzelf, maar om tot *inkeer* te komen. Dat is een kernwoord voor de periode die met Aswoensdag begint, de Veertigdagentijd.
 De as van Aswoensdag is in principe afkomstig van de verbrande palmtakjes van de vorige Palmzondag. Dat takje, waarmee bij de viering van de intocht van Jezus in Jeruzalem is gezwaid, heeft het hele jaar op

⁹ Bestellen: [Notitie Vasten in de Veertigdagentijd - Kerkpunt](#)

een zichtbare plek in huis gehangen. Het heeft, zou je kunnen zeggen, alles meegekregen van het afgelopen jaar.

De as van Aswoensdag is dus niet zomaar as (zeg maar: uit de open haard of van de barbecue). Dat het afkomstig is van de bewaarde palmtakjes van het vorige jaar, geeft aan dat het bij deze as over onszelf gaat! Wie een askruisje ontvangt, ervaart dat mede daardoor als een behoorlijk existentieel gebeuren

Als op je voorhoofd met die as een kruisje wordt getekend, hoor je de woorden: 'Gedenk, mens, dat je stof bent en tot stof zult wekeren' (zie Genesis 3,19b). Of (en): 'Bekeer u en geloof het evangelie' (vgl. Marcus 1,15)

Lijkt het een loodzwaar begin van een loodzware tijd? Dat hangt er vanaf. Als de Veertigdagentijd vooral een gang is naar Goede Vrijdag, dan wel. Als de Veertigdagentijd een tocht is naar de Witte Donderdag met de gave van de Maaltijd van de Heer, vervolgens via Goede Vrijdag naar de Opstanding, dan krijgt deze periode tegelijk lichtheid. Anders gezegd: juist door die lichtheid komt de betekenis van Aswoensdag des te helderder naar voren. In de Paasnacht breekt het Licht van Pasen door. Er wordt gedoopt, de eigen doop wordt herdacht. Want: 'we zijn door de doop in Christus dood met hem begraven, om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden' (Romeinen 6: 4).

- Wil je meer zicht krijgen op de inhoud van Aswoensdag, kijk dan naar de liturgische invulling daarvan (lezingen, gebeden). Je vindt het o.a. in het Dienstboek (dl 1, 86-90).¹⁰

In het kort:

- de viering begint met Psalm 69,2-3.17;
- uit het Oude Testament wordt gelezen uit Joël 2,12-19 (elk 1ste jaar), Jesaja 58,1-10 (elke 2de jaar) of Amos 5,6-15 (elk 3de jaar). Uit de brieven 2 Korintiërs 5,20-6,10, en uit het Evangelie Matteüs 6,1-6.16-21.
- De oplegging van de as wordt ingeleid met deze woorden:

Zusters en broeders,
in de komende veertig dagen bereiden wij ons voor de op de viering
van de dood en opstanding van onze Heer.
Wij worden opgeroepen tot inkeer, vasten en gebed,
tot het lezen en overwegen van Gods Woord
en tot werken van liefde en barmhartigheid.

Zo worden wij bemoedigd
om de duivel en het kwade te weerstaan.

¹⁰ Online: [183209-7798.docx \(live.com\)](https://www.live.com/183209-7798.docx)

Laten wij dan onze weg naar Pasen beginnen
met het teken van de as
en ons buigen voor de Heer onze God,
die ons geschapen en verlost heeft.

- De lezingen van het **Oecumenisch Leesrooster** voor 2025 zijn:

Oude Testament: Amos 5,6-15
Psalm*: 51
Brief: 2 Korintiërs 5: 20-6: 10
Evangelie: Matteüs 6: 1-6, 16-21

- **Liederen**

- LB 536 'Alles wat over ons geschreven is' (*Van de opgang*). (NB: dit is de versie met 4 coupletten, bestemd voor het *begin* van de Veertigdagentijd.)
- LB 537 'Zo spreekt de Heer die ons geschapen heeft' (*Het lied van het oprechte vasten*; bij o.a. Jesaja 58 1-10).
- LB 542 'God roept de mens op weg te gaan'
- Psalm 51.
 - Zie ook: PsA 51c 'Mijn God, mijn God, zie wie ik ben geworden' / en: VTh17 'Ontferm U over mij, o God'

- **Gedicht:** Jaap Zijlstra, *Afzien*. In: Ria Borkent en Jaap de Gier (red.)

Schriftgedichten. Poëzie bij het kerkelijk jaar. Heerenveen 2013, 195.

- Zijlstra schreef dit gedicht bij de evangelielezing van vandaag, Matteüs 6: 1-6, 16-21. Een 'prinsheerlijke maaltijd' wordt afgesloten met Bijbellezen, namelijk 'een fragment uit de Bergrede van de Heer, het gaat over vasten en soberheid, want, ja, het is Veertigdagentijd').

Bij de torenhoge afwas komt echter toch de vraag op: 'die soberheid, wordt dat nog wat met jou?'

- **Afbeelding:**

- In het Bijbelleesrooster voor alledag begint week 0 met de bovenste afbeelding, aansluitend bij Joël 2:1,12-17 (pagina 7). Het weekthema is *Wordt wakker*; de tekst naast de afbeelding is ontleend aan Efeziërs 5,14.

7.2. En verder

- **Een nieuwe dag** Aswoensdag is het startpunt van de Veertigdagentijd en daarmee ook van dit project. Lees wat hierboven staat (en ook bij komende zondag, de eerste van de Veertigdagen) over het belang van het markeren van dit begin.
- **Dwarsverbanden**

- **Het Bijbelleesrooster voor alledag** leest deze week (te beginnen op Aswoensdag): Joël 2,1.12-17 | Genesis 1,1-5 | Johannes 9,1-7 | Filippenzen 2,1-11.

De **Podcast** sluit aan op het Bijbelleesrooster maar dubbelt er niet mee. Anders gezegd: het mooiste is als ze samen worden gebruikt, zodat ze elkaar aanvullen. In het algemeen kun je zeggen dat de podcast iets praktischer is, en het Bijbelleesrooster meer gericht is op bezinning en overdenken.